

ZPRÁVA O ZATMĚNÍ SLUNCE 21. SRPNA

CESTA DO CALIFORNIE, NEVADY, ARIZONY, UTAHU, COLORADA, WYOMINGU, MONTANY, IDAHO, WASHINGTONU A OREGONU

VYKONANÁ SPOLU S PŘÁTELI ZE SDRUŽENÍ ALDEBARAN
OD 1. SRPNA DO 1. ZÁŘÍ V ROCE 2017

zapsal Ivan Havlíček

1. srpna, úterý

Výstava Františka Skály ve Valdštejnské jízdárně. Svět vzpomínek a rozpomínání. Svár zapomenuté minulosti s nepoznanou budoucností. Očekávání a uvidění a uvěření. Nakolik lze obraz vnímat analyticky? Odlet do Turecka. Brno je od dálnice vlevo. Noční kroužení nad Istanbulem. Dole zlatavá světla dotyku Evropy s Asií. Jelikož Jiřík nesmí do Turecka, jede nás do hotelu u letiště o jednoho méně.

Ve **středu 2. srpna** snídaně v jídelně s fototapetou, na níž staré auto odpovídá na otázky, které se vynořily spolu se Skálovým jednorožcem, dýňovými hlavami a létajícím vzduchoplavcem.

Cesta do Ameriky. Po poledni lze ještě rozpoznat Karpaty. Nad Polskem oblaka a z Norska jen několik fjordů. Zbytek světa tvoří sochy z bílé vodní páry. Oceán a pak Island. Temná skvrnitá krajina pod nesouvislou zamračenou oblohou, na níž se díváme shora. Jakási řeka tekoucí do zálivu. Zelenohnědá je asi letní tráva. Voda v řece je zelenomodrá a shora zakalená. Znam tuto barvu z vápencových krajů. Tady ale moc vápence nebude. Opět kreslím přes okénko oceán. Nad ním oblaka. Pak náhle Grónsko jako polárkový dort. Oblé bílé závěje tvarované jen větrem a sluncem. Ze sněhu vystupují černé zuby skal. Pak bílá nedozírná pole kontinentálního sněhu, nad nimiž je souvislá vrstva oblaků. Západní pobřeží je ale jiné. Měňavé temné stříbřité plochy jezer v hnědozelené krajině. Občas řeka či spíše jen temná linka na holé tváři velkého ostrova.

Kanada a obrovské ledovce mezi ostrovy. Pak jezera a řeky a oblaka a svět získává barvu. Přilétáme ze severu. Barvy jsou tak znamením tepla. Pravidelně obdélníková krajina protkaná silnicemi a meandry dávných řek. Skalisté – opět Skála – hory a sucho hnědočervené krajiny pod námi nás vedou do Los Angeles.

Vylétali jsme po jedné, teď je tady kolem půl čtvrté, a i když let trval kolem 14 hodin, je zde čerstvé polední. Turecké jablko je zapomenuto u skenovacích robotů. Do města andělů vjíždíme z letiště autobusem z půjčovny automobilů. Vybíráme bílý Nissan. Prvá cesta do hotelu končí někdy kolem osmé večer a je poznamenána vyčerpáním nastřádaným za mnoho posledních dnů.

3. srpna, čtvrtek

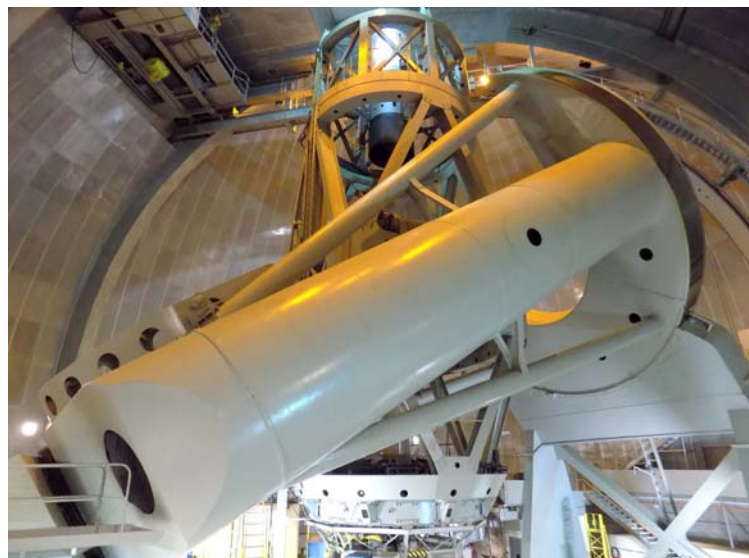
Ráno odjezd na Mount Wilson. Nejprve asi hodinu přes město a pak serpentinami na sever ještě výš než je Sněžka. Parkoviště vedle vysílačů a klikatá cesta pod vrcholem k bílým kupolím. V jedné je starší Newton o průměru 60". Sluneční věž a velký dóm 100" dalekohledu, podle kterého postavili otcové zakladatelé dalekohled zlínský. Objednaný průvodce se nedostavil. Vláďa s Jiříčkem ale domluvili prohlídku s výkladem dvou mechaniků. Ochotně ze sebe sypou historii a ukazují, jak se s dalekohledem zachází. Dalekohled je modrý, rám šedivý. Nahoře v kupoli je protitma. Ovládací stolek je nejspíš původní. Na plošině Hubblova tonetová židle.

Zrcadlo je ze zeleného lahvového skla a zblízka ze spodní strany, která je vyleštěná, jsou vidět bubliny a nečistoty. Na kdysi největší dalekohled jde o nádhernou technickou památku vypadající poměrně slušně i po několika modernizacích. Při otáčení kopule není poznat, zda se točí dalekohled uprostřed nebo kopule okolo.

Serpentinami dolů. Asijská čtvrť nabízí v místní jídelně naloženou rybu v pálivé omáčce, porka stejně tak, polévku z mísy, kterou nemáme šanci všechnu sníst. Pokus o Getty Center dnes končí u cedule *Your GPS is Wrong*. Objezd kopce na druhou stranu už končí po zavíračce a prý máme přijít zítra nebo v sobotu, kdy je otevřeno do deváté večer. Nezdar na druhý pokus se pokusíme rozptýlit návštěvou hvězdárny v Griffithově parku. Víc lidí snad bývalo jen na Václavském náměstí či na Letné na 1. máje. Třikrát objedu kopec a nakonec si mohu zajít, po nalezení parkovacího místa, prohlédnout výhled na velké město po západu slunce. Něco málo přes hodinu cesta nočním Los Angeles do hotelu a usínání při psaní deníčku v polovině vět nebo i jen slov.

4. srpna, pátek

Cesta na horu palomarskou. Dálnice na jih. Na benzíně se dozvím, že *No public restrooms here* a že si máme najít místo u cesty. Tedy jsme v pusté krajině pumpařku poslechli a několik míst u cesty nám bylo užitečnějších než nehostinná pumpa. Serpentinami na kopec s parkovištěm, návštěvnickým centrem a bílou kopulí. Asfaltové chodníčky pro pěší mezi štěrkem a horskými travinami jsou lemovány cedulkami upozorňujícími na nebezpečné setkání s chřestýši. Průvodce Flanders ukazuje betonovou maketu zrcadla, která sloužila jako závaží při montáži nosné konstrukce v době, kdy zrcadlo ještě nebylo připraveno. Uvnitř dómu pak v suterénu termosky s kapalným dusíkem a stroj pohybuující kopulí. Schodiště po stěně nahoru a pak WAU! On skutečně existuje. Poslední pořádný největší dalekohled na světě, jehož příběh znám od Huberta Slouky, který o něm v roce 1942 psal ještě v budoucím čase. Betonové kolo venku velikosti zrcadla sice nevypadalo moc velké, ale příhradová konstrukce tubusu pro pětimetrové zrcadlo pověšená mezi obrovitými rourami podkovovitého rámu je neuvěřitelný stroj.

Elegance podporovaná mohutností a čistotou obrovité kopule vyložené zevnitř hliníkem mne vrací opět do doby, kdy jsem si dalekohled dopodrobna prohlížel ve fantazii podle Sloukových *Pohledů do nebe*. Smíme vystoupat na kruhový ochoz v úrovni uložení dolního ložiska nosného rámu. Podlaha kopule se vším nástrojovým harampádím zůstala pod námi a zde už jen samotný dalekohled a vnitřní plášť kopule. Všudypřítomná technická krása a úcta ke všem, kteří tohle dokázali vytvořit.

Fotografujeme se s československou vlajkou u paty dalekohledu. Jen potvrzení přítomnosti, která v sobě zřetelně uchovává zkušenost minulého. Odjezd serpentínami a dole pod kopcem pak kouř okolo předních kol z přehřátých brzd. Asi bych měl lépe porozumět automatickému americkému autu při jízdě z kopce.

Oběd v mexickém bistru se záchodem za barákem. Placka nabitá zapečenou treskou a jakousi zeleninou. Zeleninu, jelikož byla před úpravou nejspíše marinována ve vodě od nádobí, jsem vyhodil spolu s papírovými obaly a jednorázovým příborem. Cestou pak kupujeme u silnice pomeranče a mango. Možná pumpačka měla ráno na mysli tohle, když mi radila, že si máme najít místo u cesty.

Pacifická pláž. Rackové, slané moře oceánské, písek a oblázky a proud unášející vše ve vodě rychle na sever. Slaný vítr, slunce a v dálce opar nad horizontem mezi dalekými palmami a domky nad útesy na severu. Kreslím vodu, obzor a oblaka. Putování pokračuje dvouhodinovou jízdou po dálnici do Getty Centra na kopci, jelikož dnes a zítra mají otevřeno až do devíti. Akropole čistých forem bílé a travertinové při západu slunce. Giacomo Manzu, Marino Marini, René Magritte a Henry Moore a taky kaktusy a výhled na město. Také v místnosti s uměním po roce 1875 vstup Krista do Bruselu Jamese Ensora z roku 1880. Alegorická scéna komická svojí pravdivostí a naivitou, a která shrnuje dosavadní historii zobrazujícího malířství. Stmívá se, procházíme zahradou, která nejspíše vystoupila z obrazů Henri Rousseaua, k fontáně ve skalní lunetě, z níž krůpěje deště živí lomenicový potok mizící ve tmě. Mramorový chlapec nám mává na rozloučenou mramorovou žábou.

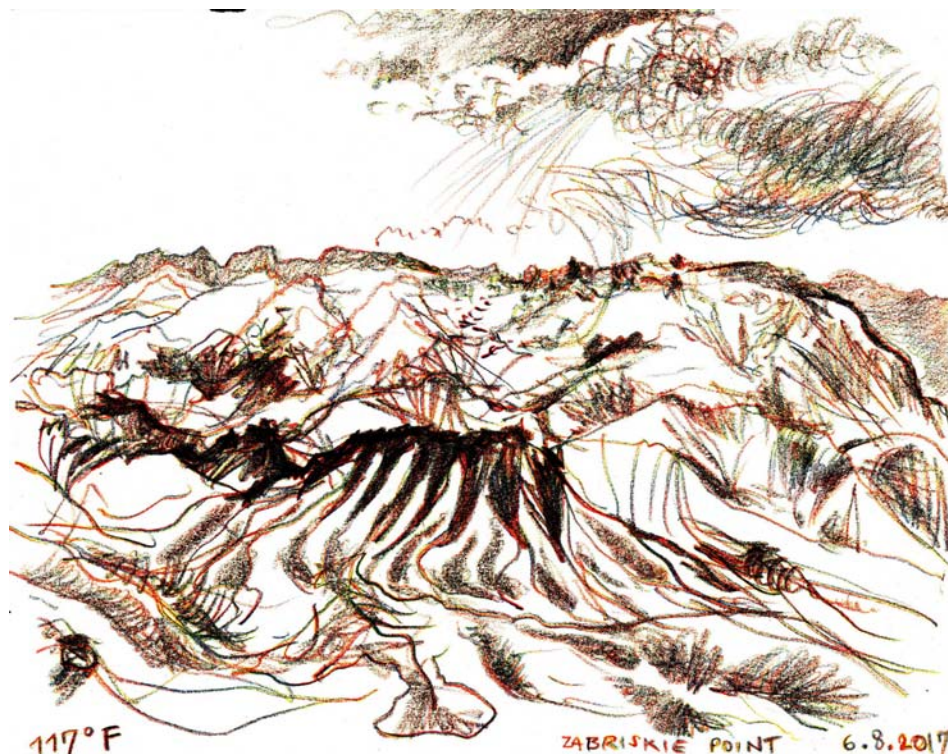
5. srpna, sobota

V plánu je přejezd z Los Angeles do Las Vegas. Naše auto jako jediné nechce opustit LosAn hned. Na druhé Avenui je koncertní budova od Franka Gehryho, kterou bychom rádi prohlédli. Hotel vyklízíme tedy jako poslední chvíli po desáté. Koncertní dóm je jako pouštní květina nabídnutá nebi. Vnější plášť nerezová ocel, uvnitř borovice, bílé pláty stěn a schodišť a barevně květované koberce. V hoření galerii je výstup na střešní zahradu se stromy, stolky, židličkami, amfiteátre a výhledy do okolního světa. V rozpáleném městě okolo je tohle záchranou stanicí léčící civilizaci nabízením klidu a uměřenosti. V sále borovice, potahy křesel s květy podobnými těm na kobercích a hlavně mikádo dřevěných varhan nad pódiem. Velice příjemný vnitřek velryby. Všechny přilehlé prostory přívětivé a uměřené svými tvary. Nižádná pompéznost, kterou se pyšní o sto či stopadesát roků starší domy evropské. Nejspíše je celý dům jen obalem pro hudbu. Pak cesta na severovýchod. Kdesi daleko za městem v obchodním předměstí doplnění benzínu a oběd v rybeně asijské. Nákup na příští dny a pak už jen cesta dlouhým dnem po dálnici do noci plné světél jak na cintoríně o dušičkách, ale dnes lasveganských, na úpatí černého nebe s Měsícem vysoko nad námi k úplňku se blížícím. Cesta dlouhá.

6. srpna, neděle

Ráno odjezd čtyřmi auty, každé jinudy k testovací dráze Hyperloop. Severovýchodně od Vegas je v poušti na sloupech několik stovek metrů dlouhý bílý tunel. Tunel odnikud nikam. I slova zde pozbývají svých zažitých významů. Měníme volné místo na zadním sedadle za Jiříčka a směřujeme na severozápad s cílem někde v Údolí smrti. Prozatím nikdo z nás netuší, k čemu jsme se odhodlali, a s čím se setkáme.

Kupuji na benzině klobouk. Po asi 160 mílích přejíždíme opět z Nevady do Kalifornie a vstupujeme do údolí, kde horko zabíjí. Krajina kolem pustne, jen skály, kamení a před námi silnice. Cílem zde je Zabriskie Point. Místo z filmu. Krajina je ještě pohádkovější a kouzelnější než ve vzpomínkách. Venku vedro, vedro strašlivé, možná zabijácké vedro, které nelze snášet příliš dlouho. Kreslím žluté a černé a modrohnědé hroty a hřebeny skal. Pot stéká po zádech, vše ve stoje. Není kam sednout. Kamení, písek a i okolní zídka jsou rozpáleny natolik, že nelze dlouho postát či udržet na kameni ruku. Nutno kreslit rychle.

Skály jsou žluté s tmnými vrypy. Nahoře hřeben temně hnědý. Blíží se bouřkové mraky a světlo má kalný nádech. Žlutá je mnohem pálivější. V tom děsivém horku, kdy bolí každé nadechnutí (117 °F, 47 °C), se mi daří kresbu dokončit a odcházím. Ani v Číně jsme nezažili takovou výheň. Nedovedu si představit, jak musel asi Antonioni trpět při natáčení v těchto horách. Květinové letadlo a krajina pohádková. Horko jako o prázdninách je nutno ponásobit ještě několikrát, aby vzniklo tohle peklo. Cestou dál jsou ještě k vidění písečné duny a větrem ohlodané zbytky stromů. Tady už není tak strašlivé horko a písek protéká mezi prsty poměrně přátelsky. Fotíme se s vlajkou, dunami a pohořím v dáli a jsme šťastní, že jsme tohle místo našli a snad i pochopili, co by se mohlo bez záchranné automobilové kabiny s klimatizací stát. Cesta zpět tak, že do Las Vegas vjíždíme navečer při Slunce západu a tma padá na krajinu. Doléhá soumrak.

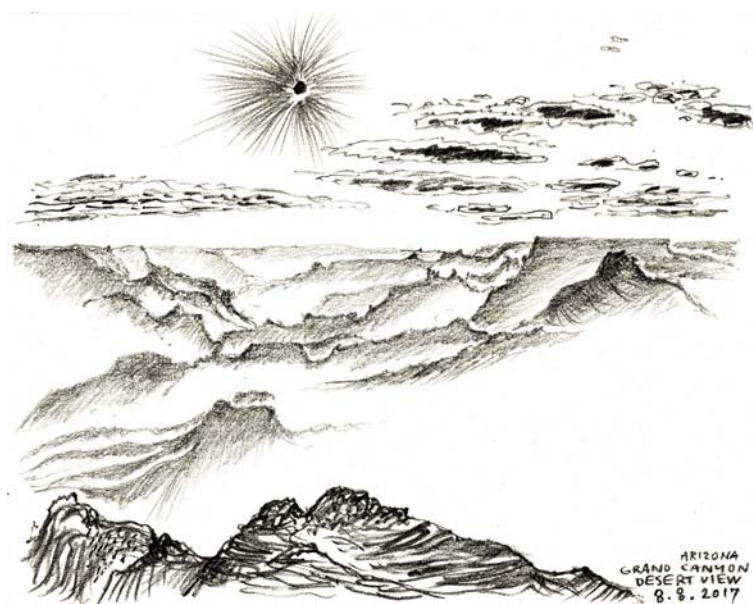
7. srpna, pondělí

Opouštíme Las Vegas, město, v němž se k nám připojili Lukáš s Martinou, a míříme na východ. Z Nevady je nutno přejet do Arizony. Po asi půl hodině jízdy pouští sestupujeme k parkovišti u Hoover Dam. Je to obrovská přehrada, jejíž hráz byla vystavěna v dobách, kdy stavaři měli ještě styl. Tento zde je art deco. Mosazné zlaté dveře, kování a vlysy do teraca. Bronzoví andělé u memoriálové výstavy

na kamenných trůnech. Dole dlážka s celým vesmírem. Ideály držící pohromadě dokonalé stavební dílo. Voda šla přepady naposledy v roce 1983. Od té doby jsou suché roky. Horko mezi červenými skalisky mírní modrozelená hladina vody hluboko dole. Všude kolem mraky lidí, kteří to chtějí také vidět a odvézt si vše domů ve svých mobilech a fotoaparátech. Pak tříapůlhodinová cesta do Williamsu, odkud snad zítra Velký kaňon. Krajina se postupně mění z pouště do zeleně, keřů a borovic na okolních kopcích. A ty mikropánky za volantem ve spícím autě hodně pomáhají udržet pozornost. Večeře v místní jídelně, chůze jedinou ulicí, nádraží a pak kresba noční křižovatky, která nebyla vůbec v plánu mé mysli, ale jsem za ni rád.

8. srpna, úterý

Jižní okraj Velkého kaňonu je z Williamsu jen asi hodinu a půl po cestě na sever. Kolem cesty všude borovice. Přes okénko kupuji od ranguera z auta *Interagency Annual Pass* za 80 USD. Přejezd na další parkoviště, přezutí do pohor a chůze po hraně největšího kaňonu na zeměkouli. Skály jsou barevné a různě daleko. Tedy rozličné detaily lze uvidět a ty se zmenšují a mizí, až zůstane jen základní tvar – silueta. Zelená a skořicová a námořní modř tvoří základ, od kterého se fantazie rozbíhá na vše strany. V té obrovitě neskutečné krajině pod námi jsou barvy všechny. Řeka Colorado vyřezala za 6 milionů roků do geologie kaňon hluboký místy až 1,6 km. Hrady kamenné a hory kamenů jsou všude pod námi. Také borovice ve stráních, dole na dně hluboko pod námi. Po hraně chodník se značkami času. Co krok to milion roků. Turisté vystupují z doby před dvěma miliardami roků postupně k současnosti a u chodníku se objevují balvany hornin z doby, skrze kterou procházíme. Nejprve vyvřeliny, pak břidlice, vápence a pískovce. Nakonec sladkovodní slepence s různobarevnými zrny všeho předchozího.

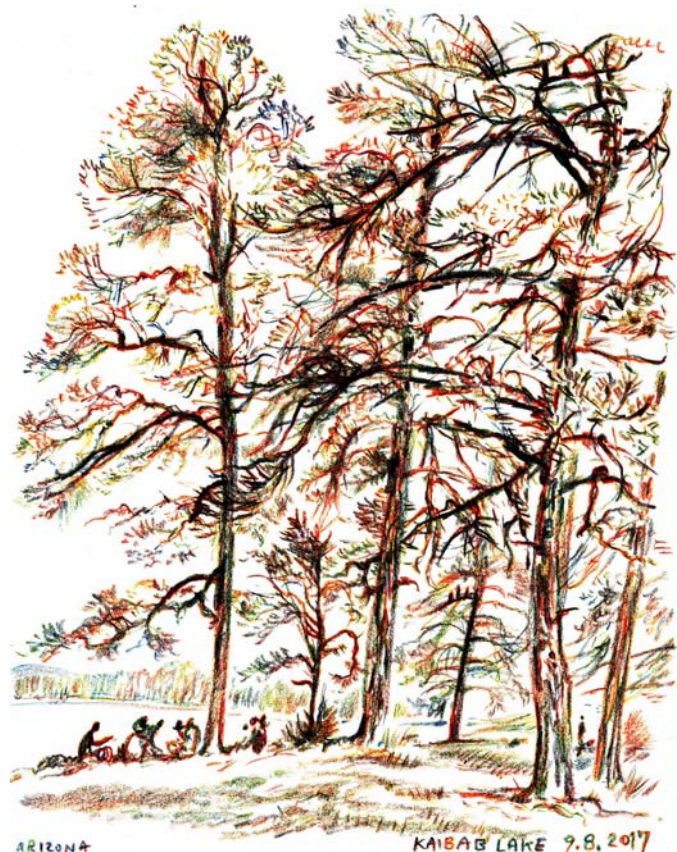

Obloha je modrá a slunce nepozorovaně mění barvu skal a strání v kaňonu. Stíny se posunují a co bylo černočervené, bude ve chvíli modré či hnědozelené. Dole v hlubině zákutí odlesky skořicové řeky. Přes řeku most. Vedle mostu pěšina a na pěšině člověk v bílém tričku, který je sotva dalekohledem rozeznatelný. Dno kaňonu je daleko, že teprve človíček na pěšině se stává měřítkem. Přicházíme do současnosti. Geologické muzeum, v němž vše je vysvětleno co nejjednodušeji

a neodmyslitelný giftshop. Návštěvnické centrum, půjčovna bicyklů, parkoviště a ze stanoviště autobusů odjíždíme za asistence jeleního páru k našemu autu autobusem, z něhož předtím vystoupila mormonská rodinka z 19. století. Autem na východní vyhlídku *Desert View* vzdálenou 22 mil. Tady Velký kaňon končí ve své obrovité šíři. Kreslím skály a velkou barevnou díru do země. Barvy se proměňují v čase, krajina je živá sluncem.

Kresba nic moc, ale zkušenost se zachycením tak rozličných tvarů, barev a změn světla je největším překvapením. Krajina je v neustálém pohybu a vše jen chvilkové, neb stíny postupují rychle. Před západem Slunce hrana kaňonu obrůstá fotografy. Stíhám vykreslit stínohru, ale všichni napjatě čekáme, co místní fotoklub nastoupený na sluneční rozlůčku. Slunce je při obzoru a vše se zrychluje. Protějščí černé kopce světlají a odhalují světlá souvrství sedimentovaných hornin prorostlá tmavými nitkami minulosti. Kopec proti nám, od chvíle, kdy Slunci zbývají už jen dva své průměry k prvnímu kontaktu, úplně zmodral. Nejspíše odražené světlo oblohy. Oranžový západ slunka mezi stínohrou šedomodrých úžlabí, údolí a vykloučených lesů splňuje všechny parametry kýče, ale i přesto je to úchvatná podívaná. Vše v oranžovém protisvětle, ale slov se nedostává. Nocí tmící cesta do hotelu. Obloha s hvězdami je všude kolem.

9. srpna, středa

Odpoledne před obědem vyklizení ubikace a courání po městě jedinou ulicí tam a zase zpátky. Obchod s koženými věcmi, hlavně boty a klobouky. Klobouky kožené, na které nikdy nebudu mít, jak krásné se zdají. Cesta kousek na sever k jezeru Kaibab Lake. Nutno přečkat dobu mezi odhlášením z Williamsu a možností ubytovat se ve Flagstaffu někdy ve tři odpoledne. Kreslím Aldebaran na výletě u jezera pod borovicemi. Netuším, zda na kresbě kdy někdo rozpozná Aldebaran, ale borovice snad ano.

Setkání s Flagstaffem. Hotel snad nejlepší, v jakém jsme dosud pobývali. Obsluha vzorná, pokoje standardní čtyřlůžáky se dvěma manželskými postelemi a vlastní koupelnou. Po obšírné rozpravě o budoucnosti přibíráme do pěší verze našeho auta Jiříčka a chceme se zajít podívat na Lowellovu observatoř. Cesta tam jen něco přes tři kilometry, ale pěšky to nebyl dobrý nápad. Zdejší město není připraveno pro pěší. Jdeme krajinou služeb pro automobilisty podél neustále projíždějících aut. Pod kopec s hvězdárnami kolem šesté, pak serpentiny po krajnici ještě necelou míli. Dva vstupní sloupy namísto brány. Na jednom „Lowell Observatory“ a na druhém znaky planet, z nichž nejvýše je největší znak Plutův ♇ . Hvězdárnu založil v roce 1894 Percival Lowell, který zamýšlel studovat Mars. Hvězdárna se ale proslavila hlavně prvním objevem vzdalování galaxií, který v roce 1912 publikoval Vesto Melvin Slipher. V roce 1930 zde Clyde Tombaugh objevil Pluto. Lowell pro hvězdárnu pořídil 24" objektiv od Clarků, který místní opravář bicyklů Godfrey and Stanley Sykes obalil dalekohledem.

Průchodem visitors centra vstupujeme do krajiny kopulí a dalekohledů. Mc Allisterův dalekohled v kopuli s prosklenými stěnami je namířený na Jupiter. Vedle Clarkova domu je Lowellovo mauzoleum. Drobná rotunda se skleněnou kopulí a vstupem obráceným k východu. V bílé stavbě s kopulí podobnou spíše obrácenému velkému hrnci je velký refraktor na německé montáži. Je mosazný a stříbřitě šedivý. Dóm je zevnitř dřevěný a konstrukce připomíná vnitřek lodi. Medová barva borového dřeva. Okulárový konec je plný ovládacích točitek a kruhů, vše buď černé, nebo mosazné. V okuláru Saturn. Čtyři prstence, stíny planety a dva pásy tmavých oblaků. Kolem světle modré nebe. Později pak nebe ztemní, Saturn se sice víc rozzáří, detaily pomínou, ale objeví se pět měsíců. Předtím ale ještě na východním obzoru vystoupá nad město modrošedý stín Země s růžovým lemlem. Kevin White, který nám u pokladny řekl, co tu kde je, nás také zítra možná vezme k astrografu, kterým byl objeven Pluto. Astrograf je ale prý rozebraný, neb jeho dóm je v rekonstrukci. Pohled na Jupiter dobsonem na kolečkách z plácku mezi kopulemi a pak ještě v druhém dobsonu vedle Albireo. Tmou cesta po krajnici zpět serpentiny do města. Ze zatáčky na vyhlídce ještě vidět celý Štír a Střelec.

10. srpna, čtvrtek

Na e-mail z hvězdárny odpověděl jakýsi šéf, že bychom dnes ve 13:00 mohli vidět rozebraný astrograf a že pokud on u toho nebude muset být, tak to bude jediné dobře. Prý vše ošéfuje Kevin White. Dopoledne tedy jedeme jen kousek odtud na Walnut Canyon. Zářez mezi skalami, který se před tisícovkou let zvedl vyhrzlou lávou a předtím a i potom zde žili ve stráních pod převisy původní Američané. Modré nebe, černí ptáci a naučná stezka kolem ostrova plujícího na lávovém koláči. Pod převisy skal jsou vyzděny stěny, často i s okny nebo dveřmi. Podél chodníčku jsou zasazeny výchovné vzdělávací tabule s ilustracemi o životě lidí pod převisy. Prý odtud odešli ještě předtím, než sem dorazili první noví Američané z východu. Svět je zde vertikální. Nahoře jsou obdělávaná pole, dole v kaňonu voda. Kreslím canyon. Dnes svět sucha, který je od roku 1915 národní rezervací. V dolní polovině skalnatých kopců jsou vylitá souvrství vychladlého magmatu. Vše postupně zarůstající sporou vegetací. Odjíždíme na hvězdárnu.

Kevin na nás čeká v návštěvnickém centru. Nejprve slíbený Pluto dóm. Kamenné stěny, na nichž vystavěna hrncovitá kupole. Uvnitř montéři rozebírající či sestavující

veškeré vnitřní vybavení. Na stěně zvenku memoriálová bronzová plaketa. Za dalekohledem nutno zajít do dílenské haly. Vše pečlivě vystupuje zpoza přichystaných kulis utkaných z mnohaletých zkušeností a lásky k přístrojům astronomickým. Před dvěma roky tito lidé rekonstruovali Clarkův refraktor. Proto se dnes skví v tak dobré kondici, jako by ho včera opravář bicyklů uvedl v život. Montéři jsou spíše restaurátory a je z nich cítit oprávněná radost a hrdost na to, co se jim daří opět navrátit astronomickému světu. Nejprve montáž – rektascenční osa posvařovaná z hrubé pásoviny a repasovaný tubus. Vše stříbřitě šedivé, což je prý barva, kterou byl astrograf pokryt ponejprv. Oranžová, v níž se skví na mnoha fotkách, byla až mnohem pozdějším nátěrem. Pak v místnosti vedle okruží objímek, úhlových kruhů, objektiv hledáčku a nejrůznější drobnosti, na které bylo možno stroj rozebrat. Vše je velmi pečlivě dokumentováno na velkých digitálních výkresech, jimiž jsou oblepeny stěny dílny. Pod součástkami na stole je výkres objektivu. Prostřední člen vzduchového tripletu je rozptylka tenká ve středu jen 2 mm. Nakonec vedle v malé komoře je celý objektiv na kolimační optické lavici. Mosazné objímky a čiré sklo vzbuzují úctu k dávným konstruktérům. Poděkování restaurátorům a pak už jen prohlídka Clarkova refraktoru, rozloučení s ochotným Kevinem a jízda z kopce dolů.

Thajský oběd bez nadšení a obdobný zážitek či poznání v Barnes & Noble. Večerní rozdělení úkolů a pak překvapivě dort narozeninový a večírek skoro jako na rozloučenou. Kreslím, jdeme spát a o čtvrt na pět Kubův budíček. Vezeme Petra do místního špitálu a výprava do Ameriky za zatměním se proměňuje ve skutečnost, kdy se lidé bezděčně stávají sebou samými.

11. srpna, pátek

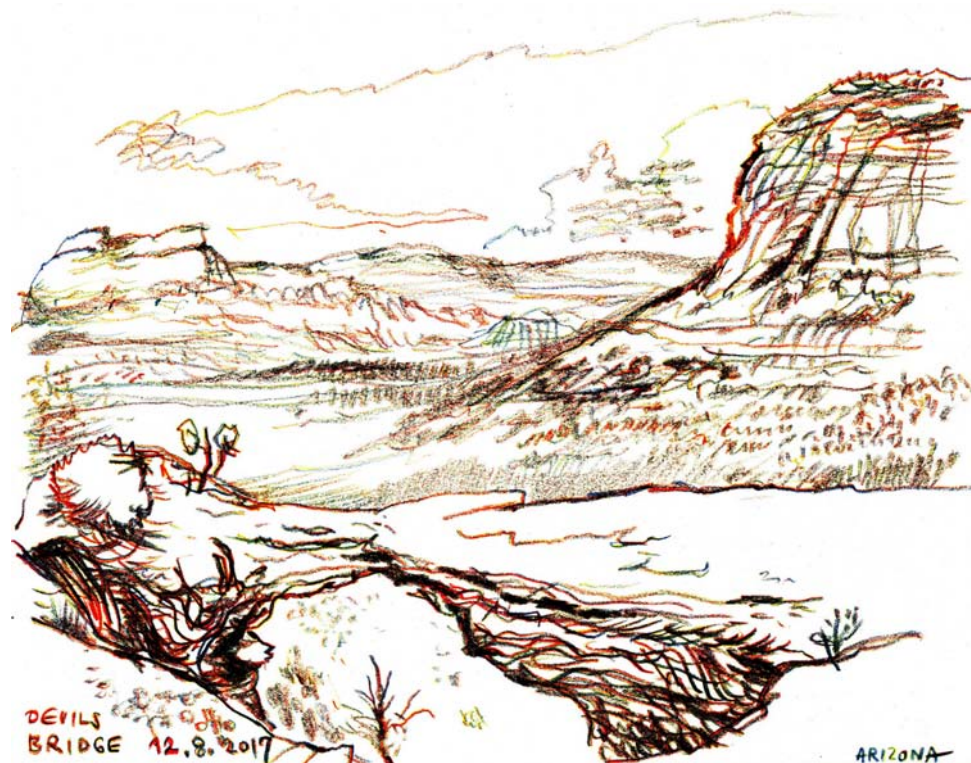
Zůstáváme spolu s Jiřinou a Vladem u Petra. Ostatní výletují. Celý den postupného promýšlení nových možností, které se před výpravou nabízejí a jimž je potřeba se postavit nejlépe v klidu a racionálně.

12. srpna, sobota

Kdo si myslí, že je víc než ostatní, nechť si zajde na kopec na hřbitov, tam pozná, že život je jen hrstka prachu. Včerejšího večera byli rozdáni žolíci i kluci sedmičkoví. Hra pokračuje. Bezstarostný výlet bez Petra zůstavšího v hotelu a Jiřiny, která mu přítelkyní v samotě se uvolila býti. Na jih od Flagstaffu je skalní most červeně přírodní po prašné cestě mezi opuncemi a borovicemi a kamením. Výlet jako pochodové cvičení od Pusteven k Radegastu. Kamenné schody suchými koryty pro přívalové deště a turisty. Den červená prachem od nohou. Kreslím ve skalách mezi turisty americkou Pravčickou bránu, která se zde jmenuje Devils Bridge. Cesta prachem červeným jeepem zpět. Zpáteční lístek je vždy levnější.

Jízda k Montezumovu paláci. Chůze nenáročná mezi platany. Ve skále vápencové pět prehistorických pater dávného obydlí vystavěných. Chůze a ozvěna indiánských pohádek. Kreslím Montezumův palác, aniž bych porozuměl významu pojmenování. Kupujeme indiánské pohledy, odjezd do Flagstaffu pod nově se rozvíjícím flagem. Možná porozumím i tomu Staff.

Výměna stráží petrohradských a odjezd ku kráteru meteorickému na východě od Flagstaffu. Už vím, co by mohlo znamenat to Flag-Staff. Něco kolem 40 mil

po dálnici mně ponechá dostatek času o tom přemýšlet. Kráter meteorický je úžasný. Opět něco, s čím se nelze seznámit odněkud ze zprostředkovaných zkušeností literárních. V první řadě je ta díra obrovitánsky hluboká. Taky velká je co do šíře. Snad kilometr prý či tak nějak, ale díky nezměrné hloubce je celý kráter z hráze rybníka centra informačního zdánlivě nevelký. Údiv a radost. Stráně kráteru jsou rozpuštěné a osluňované a ovětrávány a deštěm splachovány už 50 tisíc let. Nic moc se v krajinném reliéfu nezměnilo. Vybavuji si zprávy o kráteru v Sadilově Měsíci a pak něco málo o astronautech, kteří se zde připravovali na geologii Měsíce v programu Apollo. Jejich fotky jsou vystaveny ve vstupní hale infocentra. Kráter je opravdu nutno vidět nejméně jednou za život, jak říkal Kevin White, aby si člověk uvědomil svoji nepatrnost v prostoročase.

Cestou zpět bouře a hořící kamión na dálnici. Pak koupě provozních kapalin a postupné objevování Ameriky. Ne všem lodím se podaří doplnout přes celý oceán od pobřeží až k cizím břehům, o nichž včera ještě nikdo nevěděl, kde by mohly být a s čím se na nich můžeme potkat.

13. srpna, neděle

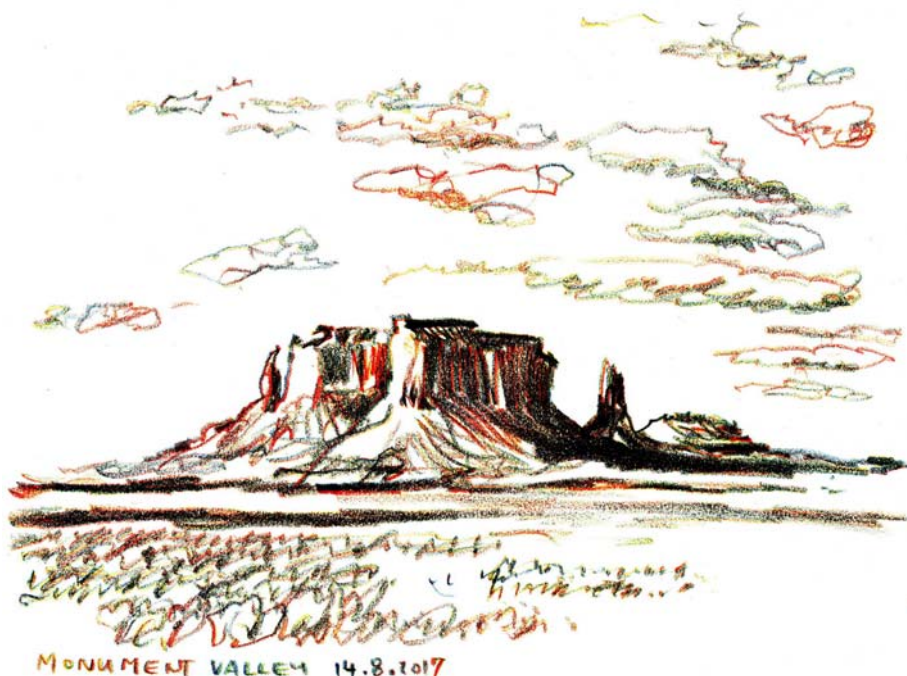
Ráno nejistota. Nejistota budoucnosti a pak hromada písku. Hasiči, sanitka zevnitř a dlouhé hledání sebe samého až do odpoledne. Zanechání Petra ve Flagstaffu a noční dojezd do Page. Celou cestu kreslím na zadním sedadle.

14. srpna, pondělí

Při čekání na vstup do Antelope Canyon promýšlení vrstevnatosti, uvědomování si sebe samého, pokory sociálních vztahů a vše shledáno nejistým. Deleuze a Guattari, kterým jsem se v Evropě vysmíval, mne dohnali v Navažské poušti. Indiánská kosmogonie a vypálená poušť. Antelope Canyon je vodou vytvořená a stále

při bleskových povodních prohlubovaná spára mezi straty. Ve výhlodech stěn lze číst stovky tisíc roků usazování oranžového pískovce, překládání a znovuvrstvení tenkých plátků, do nichž se prořezala voda v nesouvislém čase. Vystupujeme popoháněni několika Navahy ze země a jako dárek na konci cesty namísto poznání balená voda. Kamenné vrstvičky usazované, překlápěné a odřezávané vodou a znovu a znovu nemají s námi nic společného. Nejsme z jejich času a ony nás stejně tak nevnímají. Ani já nemusím být stejně tak souvztažný ke světu, jehož doteky pociťuji. Skutečnost je nejednoznačná a po včerejšku si naléhavěji uvědomuji – připouštím – její křehkost.

Kreslím o to úporněji. Co má společného obraz s pamětí? A co má společného paměť se světem? Koňské kopyto je vnitřní skála v meandru řeky Colorado, k němuž vede od severu z parkoviště chodník pro turisty. Ne všichni dosáhnou až na pohled na řeku dole v hlubině. Geometrie je podřízena obrazotvorbě. Vše vypadá tak jednoznačně, pokud podlehnu pokušení uvidět svět očima předchozích druhých. Písečný prach ve větru ohrožuje kresbu a pokušení se mstí nepodobností.

Cesta z Page do Blanding, kde budeme dnes nocovat, vede širou krajinou kolem údolí monumentálních červených skal. Homole, kužele bochníky a sloupy z roviny vyrostlé. Předvečer se skalami z dětských indiánek. Dojezd noční krajinou, v níž se pod hvězdami nedá kreslit. Už jen se dívat na svět. Večer opět výměna stráží petrohradských, tentokrát však již daleko od Petra a podložena rozeznáváním vlastních schopností. Obloha v Blanding je hvězdná.

15. srpna, úterý

V plánu je přejezd z Blanding do South Fork a cestou National Monument Mesa Verde – zelený stůl nebo také bohatě prostřeno. Červená poušť se mění v zemědělskou krajinu mezi kopci porostlými borovicemi, i když jsme neustále ve výšce kolem 2 000 m. Mesa Verde je hornatá oblast obývaná do 13. století a dnes jen vápencové skály žlutě vykukují mezi sporým porostem. Často tu prý vše

shoří – kostry vybělené stromů ožehnutých krajinu upomínají marně k budoucím spáleništím. Dole na jihu prý pro turisty ještě několik ukázkových skalních vestaveb původních obyvatel možno uvidět. Silnicí podél vrcholů, odkud je střídavě výhled do Colorada na obě strany, projíždíme jen asi dvě desítky mil a pak zpět. Monochrom. Žlutý vyhlodaný vápenec tečkovaný keříky a borovicemi.

Z parkoviště na čekané kreslím monumentální skálu obrostlou až do úpatí hustým lesem. Mléčně zatažená obloha. Mesa Verde je skutečně zelená. Městečko Durango na cestě je poutavé pozlátkem amerických legend. Rozverné obchůdky s cetkami, hotel a železniční muzeum. Kreslím pána v plátěném dvojplošníku zavěšeného na háku pod stropem. Pak opět cesta. Cesta zelenou krajinou plnou lesů, kopců a luk. Silnice z 2 400 m stoupá až do 10 850 stop a výška je znát. Kolem šedivě holé stvolý mrtvých borovic a dolů nutno brzdit motorem, neb v místním Liptáli ne řít, ale brzdy se pálí, jak jsem si vyzkoušel již při cestě dolů z Mount Palomaru. Ještě jedna kresba do údolí se skalkami a netečným obzorem a dojezd do městečka South Fork. Dřevěný domek s kuchyňkou, ložnicí, koupelnou a jídelnou a rozhodnuto, že zítra se pokusíme připravit se na zatmění.

Nejistota stále trvá. Jaké a pak které znalosti, zkušenosti a uvědomění pomohou porozumět světu a sobě samému? Pokušení stereotypů je přitom tak lákavé. Venku je, stejně tak jako v mé mysli, zataženo.

16. srpna, středa

Navečer vždy uspořádat minulost do myšlenek a z celého dne se pokouším udělat příběh. Nádherné modrooblohové ráno. Cesta nekonečnými silnicemi na východ k písečným dunám starým zhruba půl milionu roků. Krajina kolem cesty je rovinatá a stává se zemědělskou. Kruhová pole zavlažovaná trubkovým ramenem na osmi dvoukolích. Každý příhradový segment může mít kolem 20 metrů. Možná. Při osmi je délka ramene 160 m, ale celé to vychází spíše z anglických jednotek a bude to celé číslo v mírách nám ne zcela známých. Trojúhelník silnice s vrcholem v obzoru zapíchnutým a svisle do něj středová dělicí čára. Totéž ve zpětném zrcátku. Není poznat, který svět čar je skutečný. Silnice protéká pod autem, aniž by se měnil obraz přede mnou a za mnou.

V dále před námi při úpatí hor jsou vidět světlé písečné duny. Jedeme dlouho a obraz je stále stejný. Obzor s horami a dunami se nepřibližuje. Pak asi po hodině rychlého nepohybu jsme u úpatí hor, stáčíme se doleva, cesta se klikatí a přes několik odboček ke kempovým základnám a parkovištím jsme na parkovišti, kde zanecháme auta a dál jdeme pěšky. Po vrbičkách peřeje v písku. Voda omývá bosé nožky a pak teplý, později horký a naposled natolik žhavý písek, že je nutno opět nazout boty. Písečná pláň a před námi na jejím konci se zvedají písečné kopce. Vysoké haldy písku se stopami před námi jsoucích návštěvníků. Duny jsou pískové v barvě a v odlescích. Často ale černě vlnkovatě prachem jemnějším nebo bílé pláňovité bílými hrubými zrny. V chráněných dolících zelené keříky odolných stvolů se zelenými lístky. Kreslím písek a stopy v něm, zatímco druzí vystupují na vrchol pískoviště. Obloha se plní oblaky a postupně modrá čistota se ztrácí za šedobílými oblaky. Oblaka houstnou, modř mizí. Už je jí málo, jen několik ostrůvků.

Balíme, odcházíme.

Hromady písku na úpatí vysokých hor jsou odbočení – vystoupení do jiného světa. Ale pak přes vodu – horský potok obtékající dny, nutno zpět do reality visitors centra. Svačina, cetky a pryč. Opět netečná silnice, opět obrazy neměnicí se krajiny přede mnou a za mnou. Dojíždíme přes benzinu a obchod zpátky do motelu Čtyř ročních období v Jižní vidličce. Cestou vlak se 116 vagony a dvěma lokomotivami a taky se dvěma holčičkami čekajícími, až vlak přejede. Znovu kreslím tužkou. Jižní vidlička je u cesty a při slunce západu se borovice proti obloze černají, což je dobré. Mnoho nevyslovitelného vypsati nelze.

17. srpna, čtvrtek

Odjezd brzy. Stereotypem opět jistota chladnějšího rána znovu nalezená. Zemědělská krajina znovu kopcovatí a obrůstá borovicemi. Obhlédáme krajinu s cílem posoudit, jaká místa by vyhovovala pro pozorování zatmění. Silnice s oboustranným plotem bez krajnic není moc vhodným pozorovacím místem. Možná nějaká odbočka nebo rovnou osada se zpevněnými plochami, či parkoviště u obchodňáku.

Opět dlouhá rovná silnice, tentokrát na sever č. 285, která končí v Seguache ostrou zatáčkou na východ a pak Poncha Springs, odkud směřujeme do San Elmo – město historicky upomínající zlatou horečku přelomu 19. a 20. století. Cesta vzhůru až do 3 000 m, postupně prašná a děravá a obtížně sjízdná. Jakýsi klub místních nostalgiků zde provozuje giftshop, dolévá nektar do krmítek kolibříkům, opravuje vybydlené dřevěnice a snaží se, aby tato část americké historie nezůstala zapomenuta. Poměrně úctyhodná činnost při pohledu na tu beznaděj opuštěných stavení všude okolo. Cestou dolů je teprve teď znát, do jakéhože to krpálu jsme nutili vyjet svá auta.

Cesta dolů při neustále se zatahující obloze hrozící deštěm a piknik u cesty namísto oběda. Cesta dál pak kaňonem růžové žuly řekou Arkansas vytvořeným. Silnice na jedné a koleje s několika odstavenými vlaky na druhé straně – břehu žulovém.

Příběh s troubícím kamionem objevivším se ve zpětném zrcátku v ne zrovna pro mne ten správný čas, ale přežili jsme to. Dojezd odbočkou k Pavoučímu mostu do Canyon City. Pavoučí most je turistické lákadlo a jeden obrázek oblohy nad ním proto k popisu nestačí.

Večer hotel – motel Travel Inn. Grilovačka na dvorku a obloha neschopná se rozhodnout, zda nám své hvězdy ukáže. Stereotyp usnadňuje mnohé sociální a životní vztahy. Jde ale o schopnost, která vyžaduje vyloučení jakéhokoli přístupu tvůrčího, provázeného údivem nad překvapením a radostí. Petr je v Praze. V pořádku snad – alespoň podle jeho posledního emailu.

18. srpna, pátek

Snídaně a odjezd z Canyon City do Colorado Springs. Cesta na sever. Krajina širokých plání mezi horami na obzoru. Hory se postupně přibližují. Pláně jsou zelené a už ne tak rovné jako včera. Colorado Springs je třímilionové město plné dálnic a mimo centra malých domků na ještě menších parcelách. Na severozápadě je park nazvaný Božská zahrada. Červené skály uprostřed keřů a stromů a mezi tím úhledně uspořádané silnice, chodníky a parkoviště a vyhlídky a mnoho turistů. Projíždíme ukázněně pomalu po vyhlídkovém okruhu. Modré nebe, bílá oblaka, červené skály jako československá vlajka, jejíž barvy s sebou vozím na triku.

Kreslím skálu stojící na menším konci a okolo všude mnoho lidí, kteří skálu fotí s sebou. Vlastně jen sebe, ale skála je dobré pozadí. Čas. Stále trávající čas, o němž nikdo nic moc neví, ale neustále čas není a v čase už mělo být něco dalšího. Skály, pokud čas vnímají, nemohou tak jako lidé na čas žehrat. Kreslení se odehrává mimo čas. Je z času vyjmuto. Jiřík se přišel zeptat, jak ještě dlouho budu kreslit. „Už mám půlku nakreslenou“ ale převedl na čas nepochopitelně: „Ještě stejně tak dlouho jako dosud“ oznámil tázajícím se. Dle mého ale prvá polovina obrázku se vším rozmýšlením kompozice a rozvrhování techniky a vedení čar musí vždy trvat v čase mnohonásobně déle, i když o čase stejně jako mnozí jiní nedokážu při kreslení vůbec uvažovat.

Přejezd na jihozápad do Muzea krasobruslení. Hall of Fame of Skating je poměrně nenápadná stavba ve vilové čtvrti s několika dalšími veřejnými budovami a školou. Vše kolem úhledně upraveno a uvnitř poklad v podobě historie. Brusle nejrůznějších podob, fotografie nostalgické i vzrušující. Životní příběhy dojemné i tragické. K tomu všemu elegance pohybu a poezie mrazivé krásy od zamrzlých rybníků až po olympijské stadiony. Neuvěřitelně nádherný výhled oknem zde pro mne netušeným ze světa horkého léta tam někde venku před muzeem. Kreslím brusle. Pak cesta na sever do Denveru. Hned po výjezdu z města na západě Letecká akademie, mnoho letadel včetně větroňů ve vzduchu a krajina opět kopcovitá s horami stolovými.

Řídí Vlado, tak mohu na zadním sedadle nakreslit kraj, kterým jedeme. Vjezd do Denveru houstnoucí dálnicí, obrovský stadion po levici a uprostřed města dálniční křižovatka. Odbočujeme vlevo, pak ještě 2 míle a cíl – Hotel 6. Kdesi na periferii, kterou už poznáme podle benzinových stanic střídajících se s boudami s rychlým občerstvením typu Drive in. Nájezdy a výjezdy z cesty jsou neustálé. Ubytování je poprvé zde na kontinentu americkém provázeno skenováním všech pasů a dlouhotrvající byrokracií. Schůzka k budoucnosti, domlouvání programu na zbytek dne a naše auto odjíždí v sestavě s Jiříčkem, Maruškou a Coufalíky za Liebeskindem, který zde vyprojektoval Muzeum umění. Dlouhými vnitroměstskými dálnicemi na jih do centra.

Parkujeme na hodiny o blok vedle. Muzeum je druhá dostavba stará asi deset roků budovy otevřené v roce 1971. Zvenčí plechová geometrie rovných ploch neuceleně nahlížených. Nerez či něco podobně netečného. Ostrá špice vypínající se k severu. Uvnitř vše bílé. Schodišťová hala ponejprv neviděná, později vnímaná jako základ orientace v budově. Zábradlí ostře vymezené bílými plochami a průsvitně mléčnou deskou, nejspíše plexiskla či polykarbonátu, v místě, kde se lidé zábradlí dotýkají nejčastěji. Šedočerné keramické dlaždice schodišťových stupňů seříznuté bílou stěnou zábradlí. Vše tvarově čisté, jasné, srozumitelné a přehledné. Po velmi krátké době si budovy přestávám všimnout a mysl zůstává otevřena již jen pro výstavu, kvůli níž budova jest.

V posledním patře nové věci a koncepty. Dnes málo již viděné příběhy skutečné, kterých by bylo dobré se upamatovat. Vlákna barevná prostorem zářící, která nelze vyfotit, neb pro paměť jen určena jsou. Krásu lze uchovat jen v paměti. O patro níž

umění evropské tak nějak v kostce za posledních tisíc roků. Ve čtvrtém patře pak předkolumbovské sošky a hrnce a mísy s víkem a keramičtí bubáci. Nádherné věci, které by mohly z podstavců a vitrin utéci, jen kdyby trochu chtěly. Tvary úžasné a pro naši dobu už taky neuchopitelné a do své doby již dávno nevratné. Propadáme se budovou dolů a já si čím dál víc všímám, jak dokonalý koncept se Liebeskindovi podařilo uskutečnit. Ze staré do nové a pro batohy a nová srostlice nezvykle neběžných tvarů vypovídá o své jedinečnosti svou opravdovostí, díky níž se jí podařilo bezbolestně zasadit do městského záhonu. Indiáni, jejichž sošky a nádobí a také potupa v pořadu Wild West se tu zpoplatněně prezentují, jsou zde jako jakási kulisa odrazující ty, kteří hledají. Světu nelze porozumět. Lze ho jen obdivovat.

19. srpna, sobota

Dálnicí číslo 25 z Denveru na sever do Cheyenne ve Wyomingu. Včera jsem se večer nemohl rozpomenout na ranní jízdu, ale dnes si pamatuji krajinu. Plochou s horami na jihozápadním obzoru. Hory daleko, tedy nízké. Pláň kol dokola plná kukuřice. Doprava střídavě zpomaluje a houstne a občas se dálnice i rozjede na povolených 65 nebo 75 MPH. Začínají se objevovat varovné nápisy na světelných návěstidlech „HEAVY ECLIPSE TRAFFIC EXPECTED SAT–TUES“ a mnohá auta okolo na sobě mají nějakou značku týkající se zatmění. Do Cheyenne přijíždíme po jedenácté a víceméně bez problémů dostáváme nadvakrát zpochybněnou rezervaci objednané ubytování.

Velmi rychle jsme se rozdělili na dvě skupiny. Prvá si chce odpočinout v obavách před nadcházejícími dvěma náročnými dny. Druhá chce vidět Skalisté hory, které jsme míjeli cestou sem z Denveru. Tedy zajet si znovu skoro stejně dlouhou trasu zpět s cílem pořídít ještě navíc pár fotografií z míst, kde ještě nikdo z nás nebyl. Jsem ve skupině, která zůstává. Po odjezdu dvou aut se jedeme pomalu najíst na konec dálnice do Steak Housu. Velmi slušné jídlo a později zjišťujeme, že snad nejšťastnější volba dne. Po návratu do hotelu Sands jdu kreslit naproti do parku Martina Luthera Kinga Jr. Stromy v druhém plánu černou, prvý plán nad horizontem barevně. Jen okamžitý nápad zvyšující dramatičnost kresby. Asi se to povedlo. Liduprosté město v sobotu odpoledne. Možná jsou všichni doma nebo v autech daleko za městem nebo jsou statistiky mylné a svět se točí na druhou stranu.

Před nádražím bluegrassová veselice. Cetky a slunce. Prodavači kýčů a malíři přednádražní. Jdeme liduprázdnými ulicemi na sever okolo několika kostelů nejruznějších církví až ke Kapitolu. Na rožku v trávníku přímo před právě rekonstruovaným Kapitolem potlučeným OSB deskami tu má bronzovou sochu opravdový kovbojský umělec Elling William „Bill“ Collins, který je zachycen s paletou a štětcem v rukou, v kovbojském klobouku a kalhotách s třásněmi, botách s ostruhami a toulcem plným šípů u nohou. Tváří se velmi odhodlaně a rád věřím, že k vytvoření nějakého grandiózního obrazu.

Protunelováváme mezi drobnými domky do ubytovny. U jednoho domku kdosi vynáší koš s právě posekanou travou a zdraví nás. Jinak nikde ani noha. Zpět přes park M. L. Kinga Jr. Překvapivě není centrum města příliš rozsáhlé. Jedeme nakoupit a zjišťujeme, že lidé z města jsou v supermarketech na periferii. Proto jsou ulice tak pusté. Po návratu čekání na druhou polovinu výletu. A někdy po jedenácté zjištění, že zůstat a využít den k odpočinku nebylo tak nerozumné rozhodnutí.

20. srpna, neděle

Dnes dlouhý přejezd z Cheyenne do Casper. Pak přes Powder River, Waltman a Monetu do Shoshoni. Cestou bychom chtěli v tomto úseku, který se téměř kryje s hlavní linií měsíčního stínu, nalézt místo, odkud bychom mohli zítra pozorovat. Po mnoha složitých vyjednáváních a stejně tak náročných zvažováních všeho možného, co jsme schopni domyslet, postupně měníme nedávno přijatá rozhodnutí a upravujeme koncept na zítra. Chtěli bychom dojet zpět do Monety a odtud se vydat na jih přímo na hlavní linii. Netušíme, jaký by zítra mohl být provoz a zda se podaří tento plán uskutečnit. Krajina je tu ale příznivá a hlavní linie v ose měsíčního stínu se zdá být od Monety, která je jen křižovatkou asfaltových silnic, i po kamenité a prašné cestě poměrně dostupná, jak obětavě zjistil Vláďa. Přes benzinu v Shoshoni, kde tankujeme do plných, pokračujeme ještě dvě a půl hodiny do na sever ležícího Greybull, v němž nás čeká nocležna.

Celý den byl poměrně náročný, a i když jsme vyjeli v osm ráno, přijíždíme téměř přesně se západem Slunce. Krajina se cestou neustále mění. Nejprve do Casper vede dálnice jen téměř až nezajímavou rovnou planinou bez horizontu, dál do Shoshoni je obzor blízko a žlutozelené kopečky jsou obrostlé nízkými keřky a občas se objeví skalka nebo skalnatý výchoz obnažené vrásy z lučních travin či něco vyschlých kmenů jehličin bez budoucnosti. Také od Monety na jih je cesta určena spíše pro terénní vozy než naše sportáky.

Za Shoshoni vjíždíme mezi červené skály, objevuje se obrovská hladina přehrady, na níž rejdí malé motorové čluny. Projíždíme kaňonem Větrné řeky. Na protějším břehu se podobně jako naše silnice tunelující několik skal, klikatí koleje železniční. Skály jsou vysoké a stále souběžně s řekou klesáme. Vyhlídka na „největší na světě“ horké prameny minerální, otáčíme americké káry a sjíždíme do městečka Thermopolis se záprdkovitě vonící minerálkou.

Pokouším se nakreslit vápencové a sirnaté usazeniny tekoucí z o kousek výš položených teras. Minerály jsou barevné od bílé přes žlutou, do žabinově zelené, zemité hnědé a až po černou. Kresba nic moc.

Ještě asi dvouhodinový dojezd do Greybull, rychlé rozdílení úkolů a rad na zítřek. U místního grilu se na zkušenost vyptáváme místních Američanů. Vše potvrzuje rozhodnutí vyjet ve čtyři ráno a dosáhnout pozorovacího místa. Pak výroba slunečních filtrů a malátný konec dne. Jdu si do samoty před domem číst básně Josefa Topola. Nejlépe vytáhnout šňůru ze zásuvky, ale Topol mě zachraňuje poezí z reality.

21. srpna, pondělí

Předpověď počasí večer potvrdila výběr pozorovacího místa. Vyjíždíme ve čtyři ráno do noci. Obloha plná hvězd. Ze zadního okna vidím Orion a Venuši a východní obzor světlá kolem šesté. Benzina v Shoshoni – usnul jsem. Obzor je již růžový a pak Moneta. Nad východem růžovo rudý sloup a vyhoupne se lupínek červeného Slunce. Zastavujeme a sledujeme každodenní vznik nového dne. Každý den je to zázrak. Jistotou či banalitou se východ Slunce může stát jen pro ty, kteří jej nikdy neviděli.

Je světlo a Slunce stoupá nad obzor. Nalezení včera Vladimírem objeveného místa na centrální linii je jízdou opatrnou sice pomalé, ale jsme zde kolem sedmé stále ještě poměrně sami.

Je sedm, do začátku zbývají ještě více než tři hodiny. Vladimír dopočítal pro tady také ještě kdy. Tady znamená $43^{\circ}4,931'$ severní šířky, $107^{\circ}42,836'$ západní délky a 1 742 metrů nad mořem. Kdy je nastaveno následovně:

T1 = 10:20:29

T2 = 11:40:09

T3 = 11:42:33

T4 = 13:06:35

Vše je v místním čase, tedy u nás V Evropě bude v té samé době místního času o 10 hodin víc. Do prvního kontaktu zbývá mnoho času. Domýšlíme, zda by nebyl lepší odjet ještě někam jinam – na západě se nasouvá vysoká oblačnost, která postupuje pomalu. Mezi osmou a devátou jsou ciry už nad námi. Oblaka se ale trhají a kolem půl desáté je jasné, že oblačnost pozorování neznemožní. Každý se pokouší s nervozitou živeným očekáváním události, kvůli které jsme přijeli, vypořádat po svém.

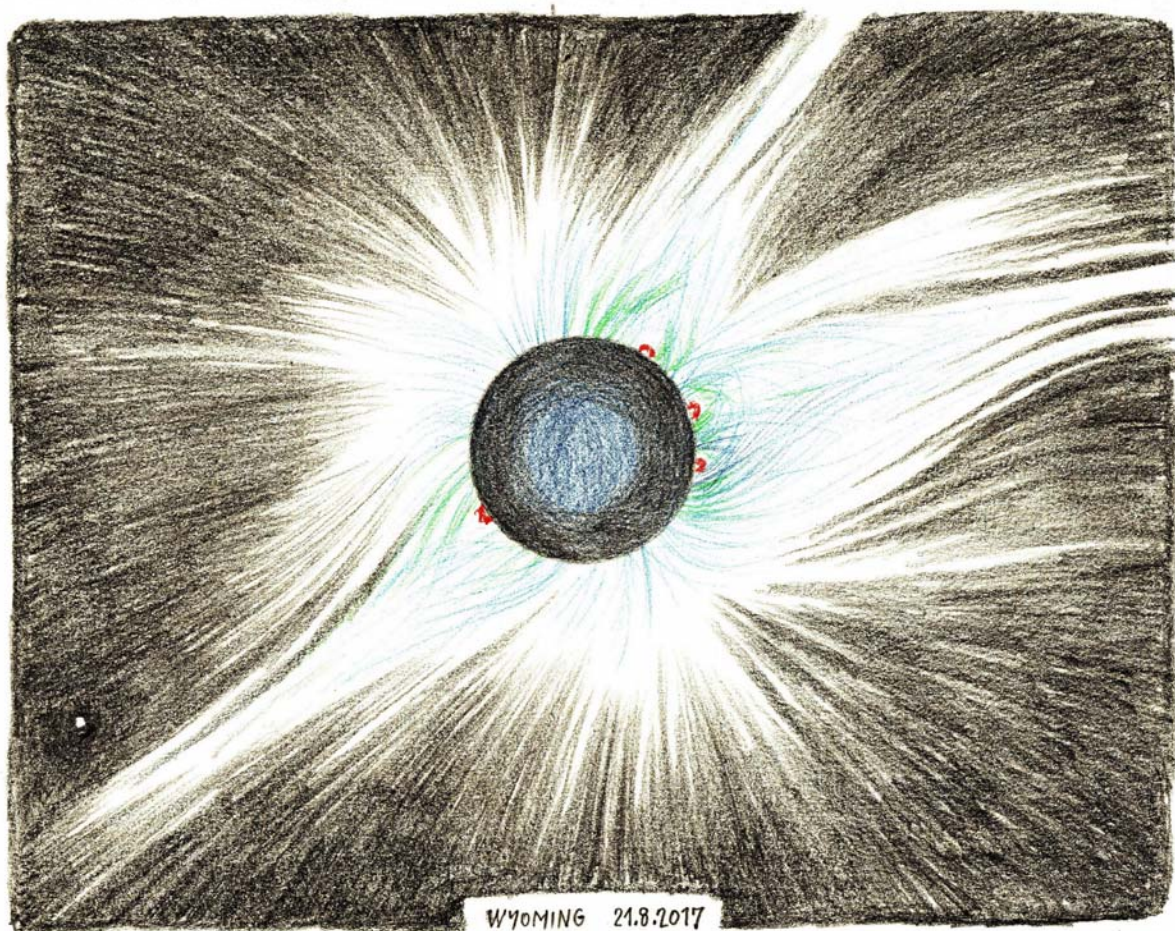
Do toho Jiříček chce vytvořit filtr na monokulár, který neudělal včera, protože prý v době výroby filtrů jedl. Podaří se mi to zbastlit z kelímku od Coca Coly. A mělo by to fungovat. Slunce a jeho skvrny jsou vidět desetkrát blíž. Najednou je deset a už jen něco málo do prvního kontaktu. Jdu do auta pro normální brýle – mám na to jen asi tři minuty, uvědomuji si, že při zatmění bude i tma a v brýlích slunečních bych potmě viděl prd. Dvě minuty do prvního kontaktu. Uléhám na zem s triedrem a po chvíli je vidět Měsíc vykrajující ze Slunce černou vsuvku na půl druhé. Vše jde poměrně rychle.

Na úplných zatměních je asi nejpůsobivější – hned po plné fázi – jak se viditelný srpek sluneční ztenčuje a ke konci vypadá, jako by se obloha smála. Je vidět stále ještě Slunce dost, jen aby druhý kontakt nikdo neprošvihl. Vše ostatní je v druhém plánu. Ležím na zádech, na očích triedr Helios 10×42 a čekám na druhé setkání okrajů slunečního a měsíčního kotouče. Pak by měla nastat tma a obloha na obzoru by měla hrát všemi barvami. Hlavně je potřeba zůstat v klidu.

Odkládám filtr právě včas. Všude kolem je hnědofialová tma. Na takovou tmou s oranžovo růžovým okružím při obzoru jsme překonali vzdálenost čtvrtiny obvodu zemského rovníku. A teď je už vše možná nadosah. Pak růžově zářící protuberance při jihovýchodním okraji Měsíce a postupně přivýkám tmě. V triedru je Slunce za modročerným Měsícem, který se jeví čím dál tím světlejším. Pak jsou vidět tři hlavní proudy koróny a zvykáním na tmou se vyjevují vlákna helmetů slunečních. Přesně jako na nejlepších fotografiích. Koróna je šedo-stříbřitě-modrá. Vlevo dole je na zhruba dva sluneční kotouče na osmé hodině Regulus. Vystupují růžovo červené a do zelené se prolínající obzory protuberancí na západní straně, kudy Měsíc počal prve pouť přes Slunce. Vše probíhá opět velmi pomalu a důstojně. Prohlížím si Slunce leže na zádech. S triedrem se snažím vše vypořádat do detailů, jichž je triedr schopen. Nevnímám tmou kolem, jen oči přisáté k okulárům a ticho uvnitř sebe. Nutím se si vše zapamatovat, abych mohl vše v klidu zakreslit navečer, až

se ubytujeme. Světle stříbřitá koróna konečně není jen čímsi zvláštním, co bychom dostali jen tak. Jde o nedocenitelné poznání, které každý musí sám sobě uvěřit. Třetí kontakt a je po všem. Vše probíhá ohromně rychle. Tma mizí. Ocelově hnědé vše se barví opět do dne. Nedoceněné překvapení a překvapující radost. Tentokrát se – díky triedru – neotevřela díra do nebe, ale koróna se nadýchla jako éterická krajka se čtyřmi rubínově růžovými oblouky protuberancí. Dotyky Měsíce v zelených perlách, z nichž by mohly i bolet oči, ale vše tak rychle, že zbyl čas jen na krásu.

Pak uklízíme, fotografujeme sami sebe s československou vlajkou a odjíždíme do druhé poloviny dne, která bude mnohem únavnější, náročnější a hlavně plná aut, která se odtud chtějí dostat. Jedeme přes Shoshoni, Riverton, a Farson do Pinedale, kde bychom měli strávit noc, snad něco kolem sedmi hodin v kolonách. Postupně sem nepozorovaně najelo ještě jednou tolik lidí, než kolik jich žije v celém Wyomingu. A teď chtějí všichni naráz pryč a silnice je všechny naráz tak rychle nepojmou. Musíme jet pomalu a čekat trpělivě v kolonách. Je večer, stmívá se a Pinedale je malé městečko okolo jedné ulice s jedním velkým obchůdkem a ještě několika otevřenými pumpami. Kreslím večer na pokoji obraz zatmění. Nejkrásnějšího zatmění, které jsem dosud viděl.

22. srpna, úterý

Přejezd z Pinedale do Jackson Hole – lyžařského hostelu pod lanovkami. Ubytují nás až odpoledne, a proto jedeme na sever stále dál z Teton Village ještě asi hodinu až k Jenny Lake. Jezero pod horami v odpoledním protislunci. Návrat k ubytovně, čtvrté

patro hostelu bez výtahu a lanovka do restaurace na kopci, kterou je možno zadarmo dosáhnout oblačných výšin a horského nadhledu. Rozdělujeme se na sedící a nahoru do kopce ještě dál a výše spěchající západ Slunce netrpělivě všichni vyhlížející. Od vedlejšího stolu se k nám druží pan Jelínek z Manhattanu a pak se opět vše mění. Lenčin vymknutý a možná i polámaný kotník přetváří opět již poněkolkáté koncept budoucnosti výpravy a obnažuje sociální vztahy.

23. srpna, středa

Dnes bychom měli z Jacksonu odjet na sever, projet Yellowstonský park východní okružní trasou a ubytovat se v Montaně v městečku Cook City. Ožívání paměti. Vždy se uskuteční ještě nějaká nová jiná možnost, kterou se nepodařilo domyslet. Včera v noci jsme z parkoviště kolem půlnoci pozorovali oblohu. Vše na nebi zářilo a svítilo a i obzor byl plný hvězd. Teď je ráno, na nebi bílé beránky, ještě běží naplno kropicí trysky zahradních hadic a ostré slunce. Červené auto pojedě ve třech, dvě auta po pěti a poslední ve čtyřech.

První zastávka mimo město je v Jackson Lake Lodge. Obrovské parkoviště mezi stromky, vstupní brána do obrovitého dřevěného domu je sice odtud, pohrdneme jí a jdeme se pokusit nalézt nějakou vyhlídku do kraje, jež byl důvodem stavby tohoto domu. Na druhé straně je terasa a výhled do úplně neočekávané krajiny. Dole zeleno – louky, vysoké stromy jsou tmavě zelené a na obzoru jejich čern splývá místy se skalami ostrých kopců. Hory jsou v širé krajině vždy jen jako ohraničení, jímž se zajistí, aby krajina uvnitř nevytekla pryč z plochého talíře. V dále pod horami jezero. Celé se to tu proměnilo v komerci. Uprostřed v ose domu schodiště obklopené giftshopy a záchody. Nahoře na schodišti je obrovský obraz – indiáni a prospektoři navečer při družném objímání a veselání. Naproti se dozvím, že to namaloval Charles Banks Wilson (1918–2013) v roce 1955 a celá ta taškařice akvarelová se jmenuje Trappers Bride. No budiž. Líbí se mi tady, že u větších obrazů, jichž si majitel váží, visí cedulka vysvětlující a informující o obraze.

Pak odjezd borovicovou krajinou ke Snake River, kde všichni poobědvají ze svých zásob, a já se pokusím nakreslit řeku. Další zastávka je kdesi u vodopádu, pak u jakési bublající louky celé bílé bublajícím bahnem a zase jiná na parkovišti pro několik málo aut a odtud jdeme lesní pěšinou k vodopádu. Bublající bahno bylo lepší, a tak zastavujeme znovu u parku, který má asi moto „vybublat a zamlžit“. Kreslil jsem vodopád a teď probublávající a čoudící bahno. Obloha je stejně bílá jako plátěný pytel. Pro přejezd je to ideální počasí. Stavíme ještě několikrát. Vždy už ale spíše neplánovaně a jen podle aktuální situace. Záminkou je neodhadnutelný výhled na Yellowstone River nebo stádo bizonů pasoucí se u silnice.

Dojíždíme téměř za tmy, i když jsme vyjeli brzo odpoledne. Hotel je dřevěný, největší srub uprostřed jednoulicové parodie na vesnici. Porada co zítra a spát. Naše auto už teď ví, že trhat rekordy v počtu stisknutí spouště na foťáku nebude. Odpočinek bude.

24. srpna, čtvrtek

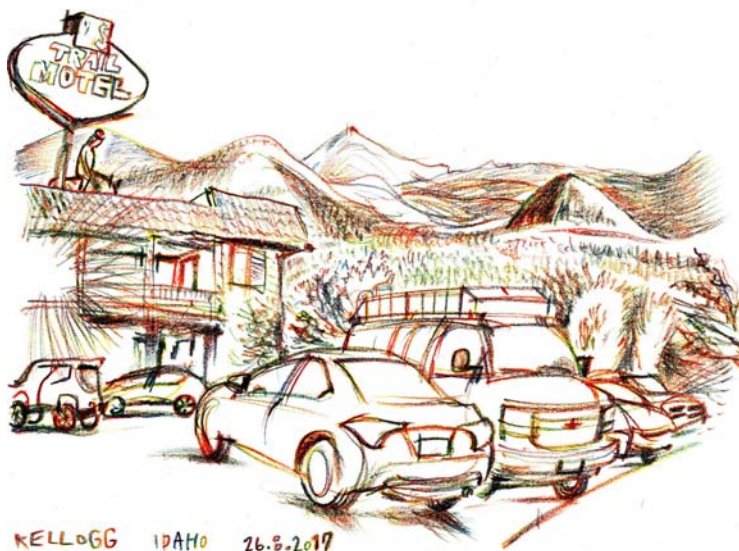
Výlet on Wayfinding on the Beartooth Road. Rozhodli jsme se vstát a jet do světa odtud až těsně před obědem. Výlet do hor na východ. Pstruhový potok a Korsej Lake. Cesta pěšky lesem hodně dlouho a stromy a pěší chodník a ptáci a veverka

a pak holé kmeny, na jejichž druhém plánu jezero. Kmeny zbavené kůry a jen silnější větve pozůstaly. Kamery veliké – vítr, šedivá oblaka z východu a vítr a vítr ještě silnější. Utíkáme mezi klobouky třiceticentimetrových hřibů a ptáků a veverek. Pak po větru a dešti ještě po Korsay Lake dál jízda na východ. Obrázek kreslím kdesi na Clark Fork Yellowstone River. Proti dva kopce skalnaté a řeka a borovice. Oblouha se stále mění. Cesta zpět. Déšť. Šedivo a tma z nebes. Setkáváme se sami se sebou a večer krajina kopců oblaků těžkých a prší a pak setkání a noc.

25. srpna, pátek

Cesta na severozápad. Cesta z Yellowstone do Missouly. Nejprve do mamutích výlitků sirnatých, které jsou, jako vše zde, prý největší na světě. Prdlačky. Vypadá to jako zkrachovalá vápenka a jinak nic moc. Všude samí turisté, kteří nebyli v tureckém Pamukale. Odjezd – stále pohyb po dálnici a cesta někam pryč. Cesta do Missouly, města univerzitního, mezi kopci dlíciho a prý – podle průvodce – úplně jiného než všechna americká města. Vypadá to, že zde výpravu opustí Vladimír s Lenkou a emoce se uvolňovají budou. Nejasnosti mezi morálkou a etikou. Dlouhá cesta, večer plný hvězd – hospoda Na staré poště s vedle i spolu sedícími dívkami ze snad zdravotní školy a pak neporozumění. Zoufalství a vzpomínky, které by člověk raději vytěsnil. Otázka – kolik prdelí má svět – má mnoho odpovědí, zvláště když neustále objevujeme nová a nověji čerstvější místa, jimž stíháme říkat něco o souvztažnostech světa.

26. srpna, sobota

Jakási ubytovna kdesi. Neporozumění sobě samému. Rozloučení s Vladimírem a ponechání ho už na Huascaránu – mém nejkrásnějším souhvězdí. Nutno čerstvo. Nikdy nutno. Spáti nutno bude užitečno. Vše už dál jen něco matematizovatelného je možno – on už spal. Celé dny projíždíme krajinou, která se neustále mění a nad ní pořád zůstává v paměti zatmělé Slunce v hnědofialové krajině tvořené jen oranžovým obzorem. Tma stmívajícího se Slunce a nebe zprvu bez hvězd by (vše dohromady) mohly dosíci něčeho snad až iracionálního. Sobota – dojezd do ubytování a pak přetlačovaná o smysl života. Odešel jsem do modrofialova. Univerzitní kampus jako nejnádhernější město v Americe – konečně něco bez kovbojů a cetek podobného giftdruhu. Pak cesta kolem vody a beznaděj v Missoule pomine a opět veselost provinčního centra s mladými kytharisty a hudba. Konečně po měsíci ticha hudba!

Svět v zatáčkách a kafetérii spojené s boulangerií a pak mnoho slunce proti a nakonec samota a tma.

27. srpna, neděle

Mrznoucí hlava – zelená tráva. Odjezd z Montany přes Idaho do Washingtonu. Původně zdánlivě nezajímavý přejezd se ukazuje býti velmi vzrušivým. Kopce porostlé borovicemi, které jsou snad všude stejné a které jsem se za měsíc zde naučil nakreslit, se mění. Proměňují se nejprve v travnatou a keříkatou vrchovinu s občasnými stromky v údolí a pak i údolí mizí a zůstávají jen křoviny u cesty, posečené lány až za obzor a příležitostné skalky mezi travou úplně zežloutnou na plytkých stráních. Krajina rovinatí a žloutne. Dálnice je nekonečná. Ujeli jsme něco přes 4 500 mil a už dlouhé přejezdy zvící měřítko české republiky přestávám vnímat jako něco nepatřičného. Každý den ujedeme alespoň 300 km. Po výměně řidičů v Ritzville kreslím okolistou krajinu a díky tomu vidím dosud neviděné. Keříky, stráně, skalky a plochou krajinu. Vše je ploché daleko široko. Silnice se vine čedičovými průklesty v podrobnosti červenočerných kamenů v úbočích silničních zářezů. Dojezd do Richlandu, ubytování, bazén, kontrola záznamů a v šest odjezd na LIGO. Úplně naslepo, jelikož jsme to vyřešili přímo na místě.

Jiřík oslovil jakéhosi chlapíka, který se objevil v liduprázdné krajině – vyšel z jedné budovy komplexu LIGO. Ten se sice chvíli vymlouval, ale vzal nás nakonec do řídicí místnosti a taky na most nad severním ramenem. Věnoval nám asi hodinu svého času a stále se omlouval, že jako specialista na vakuum toho neví o observatoři tolik jako fyzikové. Máme přijít v pondělí – možná nejdřív zavolat, aby se nás někdo ujal a provedl nás s patřičnou parádou. Večer v hotelu pak Jiřík sklídl potlesk a pochvalu před rozvinutou zástavou.

28. srpna, pondělí

Něco po deváté jsme opět u observatoře. Tentokrát se Vladovi s Tomíkem podaří v infocentru – recepci – vrátnici sehnat kohosi, kdo svůj výklad začíná větou – I'm head of LIGO. Pokusím se podle fotek dohledat jméno toho obětavce. Je to skutečný fyzik znalý i historie projektu. Vypráví o koncepci interferometru a technických detailech, se kterými se museli vypořádat. Dnes prý umějí rozeznat gravitační vlnu už za asi 3 minuty a po půl hodině už všichni, kteří v projektu jsou nějak odborně zdatní nebo důležití, provádějí upřesňující výpočty.

Citlivost tohoto zařízení je neuvěřitelná. Do dvou kolmých směrů odtud vybíhají dvě čtyřkilometrová ramena nerezové vakuované roury o průměru něco kolem metru. Na obou koncích jsou na skleněných vláknech na několika optických stolech zavěšena zrcadla a mezi nimi svítí mikronový laser. Je možné se tím podívat téměř na konec – nebo počátek – vesmíru. Jsou tam vidět neuvěřitelně malé lokální události, které ve viditelné optice příliš nerozlišíme dál než nějakých pár stovek milionů sv. roků.

Head of LIGO odejde a pak odchytíme dámu z recepce, která nám nejprve prodá trika s nápisem LIGO a pak nás provede komplexem podobně jako včerejší technik. Jelikož je dáma fyzik, výklad je posunut do fyziky a řešení fyzikálních úloh. Fotíme se otrikovaní na mostě nad betonovou krycí rourou i s průvodkyní a někdy kolem

jedné vyrážíme odtud nejprve po 82. a pak po 87. dálnici dál na západ do Portlandu. Svatou Helenu jsme oželeli a pokusíme se uklidnit před letem přes oceán. Po měsíci putování jsou unaveni všichni, i když si to mnozí nepřipouštějí, a bylo by dobré už nedělat žádné chyby, jejichž důsledkem bychom dál snižovali počet zdárně přeživších. Vyjma několika dnů ve Flagstaffu ujedeme každý den několik stovek kilometrů a teď ke konci se i z plánovaného dvouhodinového přejezdu stává únavná cesta trvající šest i více hodin. Chyby těsně před koncem by mohly být fatální.

Krajina cestou do Portlandu se od nájezdu na dálnici jižně od Richlandu nepozorovatelně mění. Nejprve jen suché špinavě zelené keřky v pustině, stejné jako v poušti okolo LIGO. Napravo od silnice začíná souběžné údolí, na protějším břehu skalky, železnice a na ní občas odtavený dlouhý vlak. Přijíždíme k řece. Dál už neustále široká řeka, která svými břehy určuje krajinu a postupně se objevuje, nejprve dole – těsně u vody, bohatší vegetace. Z keřků vyrůstají borovice, které jsou vidět i výš na stráních a často už i na horizontu. V průhledu mezi břehy v dále na obzoru se objevují modravé kopce vzdálených lesů. Postupně do dále kopce světlají a obzor je mnohvrstevnatý. Jedeme po mnohaproudé dálnici souběžně s několika železničními tratěmi. Nalevo skály vysoko nad inženýrsky obrobenou krajinou, napravo voda a stromy. Už nejen borovice, ale i smrky, duby, olše a souvislý porost houstne natolik, že skály přestávají být zřetelné.

Odbočujeme na souběžnou silnici při úpatí skalnatých strání a zastavujeme u vodopádu. Shora proud bíle zpěněné vody v několika úzkých proudnicích jako dva koní ocasy nad sebou. Vodopád se také jmenuje Horstail Falls. Kreslím koňský ocas plný vody. Kolem je skalnatá stráž téměř kolmo nahoru ve stínu křovisek a suchých travin. Nahoře stěna končí pod oblohou borovicemi a za nimi Slunce. Koňský ocas bílý do černé vody padá.

Jedeme dál temným lesem podél černých skal, obloha v úzkém pruhu bez známek oblaků nad námi. Stromy všude. Ubytování v Portlandu na periferii. Večere u Číňanů – vzpomínka na čínský dávnověk předchozího zatmění. Jiřík si ještě ve dvou krabičkách odnáší nedojedky na zítřejší snídani. Rudý Měsíc.

29. srpna, úterý

Spánek dlouhý a únavou poznamenané vstávání. Dnes už nikam dál dojet nemusíme. Jsme na konci putování a teď už jen několik dnů trvající úklid a přibližování se domovu. Jedeme do strašidelného zámku připravit auto na vrácení. Před polednem ještě výjezd do centra. V plánu je knihkupectví Powell's City of Books. Na Sedmé a Dubové ulici necháme auto a objevili jsme tím další ze způsobů parkování. Auta úsporně ve dvou řadách za sebou a klíč je nutno ponechat u hlídače, aby mohl odjet vůz zaparkovaný za námi.

Knihkupectví je vstupem do jiného světa. V nekonečných poličkách až do stropu v mnoha patrech jsou tu knihy ze všech představitelných oborů, kultur a časů. Pověštinou anglicky. Nalezl jsem Alana Dresslera a jeho Putování za velkým atraktorem, Ivana Blatného, Kenetha Patchena a Ezru Pounda a odvezu je všechny s sebou do Evropy. Pak jen chůze ulicemi rozzářenými sluncem mezi starými výstavnými domy k řece. Columbia River je tady širokým tokem, mosty ocelové, nábřeží jako městský park, ale mnoho fantazie jeho tvůrci nepředvedli. Setkání s Tomíkem, Pavlou, Vladem a Jiřinou a pak ještě ve zbytku času výlet – odjezd do parků na západě města. Růžová zahrada a kreslím velkou borovici. Večer po úmorně zoufalých pokusech Vlado checkuje transatlantický let a nekončící únavně černý večer. Do noci mne provází Ivan Blatný.

30. srpna, středa

Jen přejezd přes vrácení aut na letiště a pak cesta do Los Angeles. Kupodivu se podařilo bez očekávané nervozity a zmatků nastoupit do tureckého letadla a odstartovat na cestu na východ do Istanbulu.

Jsem přesvědčen, že nejvíc jsme se z toho v průběhu cesty dozvěděli o sobě samých. Vše ostatní byly jen průvodní ilustrace.

Ze čtvrtka 31. srpna na pátek spánek v letištním hotelu v Istanbulu a návrat do Prahy v pátek 1. září po deváté hodině dopolední.